

109534
Reg

Likvideringene

Gå utenom,
sa Andenæs

Av Egil Ulateig, Lesja

Professor Johs. Andenæs har en viss likhet med Vår Herre for folk i min alder. Han synes å ha eksistert til alle tider, og han har uttalt seg med kraft og myndighet om nær sagt alle ting som angår menneskeheten.

Det skulle bare mangle at han ikke har uttalt seg om emnet likvidasjoner under den annen verdenskrig i Norge. Han har faktisk skrevet den mest uttømmende juridiske betraktning om dette fenomenet i Tidsskrift for Retsvitenskap fra 1948. I denne artikkelen kommer han med den, på den tiden, oppsiktsvekkende innrømmelse at en rekke av hjemmefrontens handlinger var folkerettsstridige. Men merkelig nok ikke likvidasjonene. Heller ikke var hjemmefronten som organisasjon folkerettsstridig, hevdet han, til tross for at den ikke oppfylte de elementære kravene folkeretten stiller til betegnelsen krigsmann. Det blir som å hevde at Cosa Nostras handlinger rett nok er kriminelle, men selve organisasjonen er berettiget fordi den var grunnlagt for å hjelpe fattigfolk på Sicilia.

Jeg er enig med professor Andenæs når han påpeker problemet med å utpeke dr. Ingolf Andresen som et uskyldig offer. Overlege Johan Scharffenberg avslørte grundig denne lugubre personens dobbeltspill i en artikkelserie rundt 1950. Når det gjelder likvidasjoner foretatt i norske straffeanstalter etter krigen, er man også ute på usikker grunn. Det ble drept fanger av norske voktere under landssvikoppgjøret, og vi har dessuten den neddysede saken med smuglerkongen og SOE-agenten «Gulosten» som skjøt to tyske fanger i Vik i Sogn. Vi har trolig også et par tilfeller der det dreier seg om likvidasjon i forbindelse med arrestasjon like etter freden. Den mest omtalte saken her dreier seg om Paul Staxrud på Hadeland.

Men dette er, unnskyld uttrykket, bagateller, i forhold til Inger Cecilie Stridsklevs hovedpoeng i sin kronikk. Hun har påvist et formidabelt språk

mellom de offisielle tallene (som også Andenæs benytter i sin artikkel fra 1948) og de som man kommer frem til ved et nærmere studium av en hel rekke ulike kilder. Siden jeg selv arbeider med en bok om nettopp likvidasjonene i Norge, er jeg den første til å erkjenne at tallfestingen er et stort problem, men det er fullt mulig å komme frem til et troverdig tall som i hvert fall er dobbelt så høyt som 65 (Jens Christian Hauge har operert med 55). Det er et møysommelig arbeid, hvor man møter utelukkende motbør i de store arkiver som Hjemmefrontmuseet og Riksarkivet. Jeg skal ikke gå i detalj om min egen leting etter dokumentasjon, men bare opplyse at ved å gå til de illegale avisene får man informasjon om kanskje 150 «angivere» som er ekspedert på forskjellig måte. Tyske og engelske arkiver gjemmer også opplysninger.

Andenæs må ikke la seg fange av sin egen autoritet. Hans artikkel i 1948 var bygd på et sviktende grunnlag. I stedet for å møte Stridsklev med den litt nedlatende, tvilende tonen, og lede oppmerksomheten bort fra det vesentlige, burde Andenæs som den fornuftige mann han er, konsentrere seg om det meget alvorlige spørsmål: Hvor kan vi få sikre svar om skjebnen til de 50 til 100 nordmenn som er falt utenfor alle statistikker? En sak som jeg skal ta på meg å avlive, er myten om at det dreide seg, så å si utelukkende, om farlige angivere.